

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

**MEDLEMSBLAD FOR
HISTORISK FORENING
FOR ESPERGÆRDE OG OMEGN**

NR 41
DEC.
2006

Gurrehus

- landbrug og "kongeslot"

Artiklen fortæller om Gurrehus tid som landbrugsejendom og om den meget korte periode, hvor den græske konge ejede ejendommen. Billedet viser et udsnit af glasmosaikken på Gurrehus - de to våbenskjolde tilhører hhv. den græske prins Georg og hans franskfødte hustru, prinsesse Marie. Læs side 29.

LÆS OGSÅ I DETTE NUMMER:

14-årig blev slynget ud igennem taget - side 3

Henrik Pontoppidan i Nordsjælland - side 10

Snekkersten Badeanstalt - side 17

Et cykeltyveri i 1910 - side 42

Kulturværdierne i Helsingør Kommune

Året 2006 vil ikke - set fra en kulturel synsvinkel - gå ind i annalerne som det år, hvor Helsingør Kommune gjorde mest for at bevare eller ved visionære beslutninger fremme bevaringen af kommunens kulturværdier.

Tvært imod!

Et godt eksempel er sagen om Tibberup Mølle, hvor Økonomiudvalget tilsyneladende havde fundet ud af, at man ved at sælge en grund fra det historiske areal omkring møllen kunne tjene lidt til kommunens kasse. Heldigvis lykkedes det foreninger og enkeltborgere at overbevise kommunen om, at her var man gået for vidt og vedtagelsen blev ændret.

Gurrehus er et andet eksempel på at man tilsyneladende ikke i byrådet har særlig øje for de muligheder der ligger i at promovere Helsingør Kommune som en kommune, der prioriterer kulturformidling højt.

Gurrehus' Venner har i flere år arbejdet på, at få hele Gurrehus, der i parentes bemærket har en historie, der går tilbage til 1600-tallet og ligger i et naturskønt og rigt historisk område, omdannet til et formidlingscenter for kultur og natur. Det er ikke lykkedes, idet kommunen har godkendt, at ejendommen omdannes til ejerlejligheder.

Imidlertid ligger Herskabsstalden, hvori der er planer om at oprette 4 ejerlejligheder, på den anden side af Gurrevej og er således separeret fra de øvrige bygninger Gurrehus' Venner har nu ændret sine ambitioner til kun at omfatte denne bygning.

Det vil formentlig være muligt ved ændring af lokalplanen at friholde denne del af ejerlejlighedsprojektet og erhverve bygningen til det ovennævnte formål.

Ved at omdanne Herskabsstalden til et kultur- og formidlingscenter bliver der mulighed for at gøre noget enestående for området – historisk, kulturelt og turistmæssigt.

Vi støtter derfor helhjertet Gurrehus' Venners bestræbelser på at råbe byrådet op i denne sag og håber, at politikerne kender deres besøgstid og tager sagen positivt op i det nye år.

I håbet om, at 2007 bliver et bedre år for kulturen i Helsingør Kommune end det forgangne, ønsker bestyrelsen vore medlemmer en rigtig god jul og et godt nytår.

På gensyn i det nye år.

/ PP

14-årig blev slynget ud igennem taget!

Af Kjeld Damgaard

Mandag den 20. februar 1966 kl. halv syv om morgenen blev den 14-årige Frank Jensen vækket på en måde, han aldrig nogensinde vil glemme! Medens han endnu lå i sin seng og sov, eksploderede huset og

Frank blev slynget ud igennem taget og landede noget forslået på taget af det sammenstyrtede hus. Her blev han fundet af sin fader, der – som den første sammen med familiens Grand Danois - havde fået gravet sig ud af ruinerne.

Omkring 1908-10 fotograferedes "Villa Joachimshøj" sammen med stedets daværende pensionærer. Det har ikke været muligt at identificere personerne, og vi ved derfor ikke om pensionatsejer Karen Troelsen er iblandt.

Stedet var Tikøbvej nr. 16 i Espergærde (egentlig Mørdrup Strandvang) – og årsagen var hverken krig eller terror, men såmænd en fejl i installationerne i husets kælder.

Opført som pensionat

Grunden hvor ejendommen lå hørte oprindeligt til Strandvangsgaarden (nuværende adresse Gylfesvej 5). Denne ejedes af familien Møller frem til 1897, da Hans Chr. Zerlang overtog gården. Straks efter sin overtagelse påbegyndte Zerlang at udstykke gårdens jorder, og i juli 1900 solgte han en stor matrikel, nr. 10 bg, beliggende ved den nuværende Tikøbvej. Denne matrikel købtes af bager Christian Olsen, der igen opdelte grunden

i flere matrikler og solgte en af disse til bygmester J. C. Günther.

Det store 2-familiers hus stod færdigt i 1903 og var sandsynligvis allerede fra starten indrettet til pensionat. Huset og pensionatet fik navnet Joachimshøj – men om Joachim var identisk med denne J.C. Günther, står hen i det uvisse. Allerede året efter opførelsen blev ejendommen nemlig overtaget af en kvinde ved navn Karen Troelsen – og det var hende, der i mange år drev pensionatet her på Tikøbvej.

Karen Troelsen var født i 1857 i Sinding i Jylland. Hun var ugift, men havde fra 1909 en adoptivdatter ved navn Helga

Ved sammenligning med billedet på foregående side ses, at huset her omkring 1920 var blevet udvidet - og nu udgjorde en ganske anseelig ejendom.

"Joachimshøj" er her fotograferet midt i 1950'erne med den daværende ejer af huset, keramikker og kunstmaler, Hjalmar Nielsen i forgrunden.

Harpøth Zillstorff (f. 1905). Hun blev senere kontorassistent. Karen Troelsen havde endnu pensionatet i 1927, men hvor længe hun drev stedet vides ikke. Sandsynligvis ophørte pensionatsdriften allerede i 1930'erne eller i starten af 40'erne.

Ejendommen i privateje

Fra engang i 1940'erne og indtil sin død i 1961 ejedes Joachimshøj af den lokalkendte kunstmaler og keramikker Hjalmar Nielsen. Han havde oprindeligt arbejdet for kunstbrænderiet "Møller & Bøgely" i Skotterup, men havde siden denne fabriks brand og ophør i 1920

ernæret sig ved bl.a. kunstmaling og keramikfremstilling. Han boede sammen med sin hustru, Johanne f. Hougaard, oprindeligt i Skotterup, flyttede senere til "Mariehøj" i Mørdrup og derpå til "Joachimshøj" på Tikøbvej.

Hjalmar Nielsen brugte dog ikke hele den store ejendom til sig selv og sin familie. Han udlejede flere værelser til forskellige. I 1950 boede her således flere andre personer: elektriker Skjold Nielsen, frøken Konradine Nielsen, arbejdsmand Rasmus Aksel Hansen og teglværksarbejder Helge O. Christensen. Da Hjalmar Nielsen døde i 1961 var beboerne skiftet ud. Nu var

det driftsleder Niels J. Johanson, dennes broder, ekspedient Johannes Johanson samt fru Carla V. Andersen.

I 1961 overtog drivhusbygger Arthur H. Jensen huset. Foruden sin egen familie,

der bl.a. bestod af en søn, drivhusbygger Leo H. Jensen, boede desuden de to ovennævnte Johanson og Johansen – foruden i tilbygningen specialarbejder J.W.S. Mortensen.

Den skæbnesvangre mandag morgen

Alle ejendommens beboere lå denne morgen og sov i deres respektive værelser. 46-årige Arthur Jensen i sit soveværelse på 1. etage, sønnen Frank i et værelse og de to mindre søskende, 12-årige Irene og 11-årige Susanne i etagesenge på deres eget værelse. Familien Johanson, der bestod af Niels Johanson og hustru samt broderen Johannes, sov alle i samme værelse i stueetagen.

Efterfølgende forklarede Arthur Jensen, at han blev vækket omkring kl. 06.15 af en mindre brag. Han stod derfor op for at undersøge sagen nærmere, men gik atter i seng, da han intet usædvanligt kunne se. Et kvarter senere lå hele huset i ruiner.

Ved eksplosionen blev det tjærepaptækkede tag løftet op af luftpresset og brækket midt over, hvorefter det lagde sig til hvile på murene, der i mellemtiden var blevet forvandlet til murbrokker. Ikke én mur i huset var hel,

*Ved eksplosionen slyngedes taget op i luften og ned på Frank Jensens seng, der ses nederst i billedet. Heldigvis var Frank Jensen blevet slynget væk af lufttrykket og landede i stedet ovenpå taget!
(Foto fra Helsingør Dagblad)*

*Som det ses på disse billeder, der er taget få timer efter eksplosionen, så var der intet tilbage af selve huset. Alt var styrtet sammen og det må siges, at det var et mirakel at syv mennesker overlevede - endda næsten uden at komme til skade.
(Foto fra Helsingør Dagblad)*

alle døre var splintrede, dørkarme, vinduesfyldinger og mursten lå spredt omkring. En seng var slynget helt om bag huset og i nabohavernes frugttræer hang rester af ejendommens gardiner.

Den første der slap fri af ruinerne var Arthur Jensen, der som den første fik øje på sønnen Frank, der halvt hang over husets tag – kun iført resterne af sit nat- og undertøj. Derefter begav han sig i gang med at grave en tunnel ind til de to døtre, som han kunne høre under ruindyngerne. Øverst i etagesengen lå Susanne klemt nede af en bjælke

og murbrokker og nedenunder lå Irene, klemt fast af sengbunden fra øverste seng. Ingen af pigerne kunne komme fri, men Arthur Jensen fik dem beroliget ved at fortælle, at der snart kom hjælp.

Af beboerne i stueetagen lykkedes det for Arthur Jensen at hale Niels Johanson, der lå fastklemt helt nede ved gulvbrædderne, fri. Denne tog sig derpå selv af sin hustru, medens det var vanskeligere med broderen, som lå totalt i mørke, begravet i murbrokker og kalkstøv, klemt fast af en svær jernbjælke, som trykkede på brystet og skabte åndedrætsbesværigheder for

Noget af det der gjorde størst indtryk på de mennesker, der besøgte ulykkesstedet - heriblandt denne artikels forfatter - var eksplosionens voldsomme kraft. Det kunne man bl.a. se ved at ejendommens ituflåede gardiner hang som guirlander i naboher-nes frugttræer.
(Foto fra Helsingør Dagblad)

ham.

Naboerne kom til hjælp

I mellemtiden var naboer kommet til. Først nåede naboen i nr. 14, fiskehandler Svend Aa. Jensen, frem. Han var, som alle andre i nabolaget, blevet vækket ved det voldsomme brag – og ved at alle vinduerne i hans hus splintredes. Han ringede øjeblikkeligt til Falck-Zonen da han opdagede at der i nabohuset lå mindst en fastklemt person. Hustruen var straks ude for at hjælpe. Hun løb rundt i sneen i bare tær og nattøj for at sætte lys

op, så redningsfolkene kunne se noget i mørket.

Naboen i nr. 18, civ.ing. E. Gundestrup, vågnede også ved et stort brag, men troede i første omgang at dette skyldtes at hans lampekuppel i soveværelset var faldet ned. Først da han hørte ophidsede stemmer i nattemørket udenfor opdagede han hvad der var sket.

Flere tilfældige forsøge at redde de fastklemte, og straks efter ankom Tikøb Brandvæsen samt Falck-Zonen fra

Helsingør. Sidstnævnte mødte med tre ambulancer samt en kranvogn. Desuden mødte Falck-Zonen i Hørsholm med to ambulancer og en kranvogn – og endelig mødte en deling på 30 mand fra CF-kolonnen i Hillerød.

Redningsmandskabets indsats

Det store opbud af redningsmandskab bevirkede, at man i løbet af ca. 20 minutter fik frigjort Susanne, medens der gik tre kvarter før Irene var blevet gravet fri. Værst var redningsaktionen for Johannes Johanson, idet der gik over en time, før han blev befriet. I ambulancer blev de syv bragt til Øresundshospitalet i Helsingør, men bortset fra at alle var chokerede var det kun Frank, som blev indlagt med hjernerystelse og snitsår i ansigtet.

Tikøb Kommunes socialudvalg trådte straks til og fik indkvarteret de hjemløse på et hotel i Helsingør. I løbet af de næste dage indsamlede naboerne og andre adskillige gaver samt tøj til de to familier, der på et øjeblik havde mistet alt deres bohabe.

Eksperter fra Teknologisk Institut foranstaltede sammen med Helsingør Kriminalpoliti en større undersøgelse af eksplosionsårsagen. Undersøgelserne blev dog besværliggjort af den totale ødelæggelse af huset. Det var således umuligt at komme ned i husets kælderetage, hvor olie- og gasledninger var installeret. Og det var her man regnede med at årsagen til eksplosionen skulle findes. Konklusionen blev i al

fald, at det var udstrømmende gas fra bygasanlægget, der var blevet antændt af husets oliefyr.

Det blev i øvrigt en travl uge for egnens glarmestre. Et sted mellem 150 og 200 ruder i området blev presset ud ved det voldsomme lufttryk, der kunne mærkes i en omkreds af 2 km. Da oprydningsarbejdet var overstået blev alle resterne af "Joachimshøj" fjernet fra grunden – og et helt nyt parcelhus opført i stedet.

Naboerne måtte i vinterkulden til at skifte vinduer.

KILDER TIL DENNE ARTIKEL:

Kjeld Damgaards arkiv, samt Helsingør Dagblad og Frederiksborg Amts Avis i dagene efter ulykken. Også en tak for hjælpen til Steffen Johannessen, Tikøbvej.

Henrik Pontoppidan i Nordsjælland

af Jan Horn Petersen

I tiden omkring 1900 bliver Nordøstsjælland tilflugtssted for en række af tidens fremtrædende forfattere. Mest kendt er måske Martin Andersen Nexøs ophold på Stokholmsvej i Espergærde, men nobelpristageren Henrik Pontoppidan havde på forskellig vis også tilknytning til området

Henrik Pontoppidan stammer som nok bekendt fra Jylland, men havde en onkel bosat i Helsingør og i sine erindringer beskriver han sit møde med denne farverige person:

Vinteren efter havde vi i Præstegaarden Besøg af en Onkel, en Farbror, der var Købmand og Skibsreder i Helsingør. Han dukkede en Dag uventet op hos os, formummet som Vildmand i en Bjørnebælg, med Pelshue ned over Ørene og lodne Skaftestøvler. Han kom fra en Strandingsauktion paa Vestkysten, hvor et stort Sejlskib i en Snestorm var kastet ind paa Revlen og gaaet til Grunde. Det hørte med til hans Forretning at opkøbe Vrag og hjemføre Tovværk, Ankere, Sejl og andet løst Gods til Anvendelse i hans egne mange Skuder, der var en af de største Sejlskibsflaader her i Landet.

Henrik Pontoppidan blev født i 1857 i Fredericia og døde i 1943. Foto 1917.

Mødet med Helsingør

Henrik Pontoppidans far bekymrede sig på det tidspunkt for sønnens fremtid og det besluttes at han skulle sendes over til onklen for at snuse til handelslivet. Året er 1872, altså i tiden efter sundtoldens ophævelse og før industrialiseringen

for alvor sætter ind. Pontoppidans onkel synes næsten at inkarnere denne overgangsperiode, hvor sejlskibene og handelen en kort tid endnu spillede en stor rolle. Henrik Pontoppidan skildrer sit møde med byen således:

En lys Sommernat sejlede jeg saa over Kattegat med Københavnsdamperen, der stoppede op udfør Helsingør, naar der var Passagerer dertil. En Færgebaad kom ud og hentede mig. Jeg havde ventet at finde Onkel paa Bryggen. Jeg vidste, at han altid var tidlig ude og af Toldbodens Nattevagt blev kaldt for Byens Morgenstjerne. Allerede Klokken fem plejede han at vise sig ved Havnen og - endnu morgenrusten i Mælet - at give sig i Snak med Færgemænd og Kadrejere for at være den første til at komme i Forbindelse med de i Nattens Løb opankrede Skibe. ...

...Onkels Hus - en gammel Bygning - laa paa Hjørnet af Byens Hovedgade og et snevert Stræde, som førte ned til Havnen. Det havde to lave Etager og to Indgangsdøre, som jeg begge fandt lukkede. Som alle de andre stumme Huse i Gaden gjorde det paa Grund af Dagslyset et uhyggeligt hensovet Indtryk paa mig. Jeg tog dog Mod til mig og ringede paa. Et Øjeblik efter blevet Vindu paa første Sal smækket op. Med et Brøl, der gav Genlyd i Stilheden, spurgtes der: "Hvem der?" Det var Onkel selv. Upaaklædt strakte han sig ud af Vinduet og kiggede ned. "Er det dig, din Lømmel! Kommer du her og vækker os midt om Natten? Vil du se, du kan

Henrik Pontoppidans farbroder, Isaak Sidenius Pontoppidan (1819-74), der var købmand og skibsreder i Helsingør.

skrubbe af."

Det moderne gennembrud

Henrik Pontoppidan begynder sit forfatterskab som det moderne gennembruds kritiske realist med at skildre landalmuens kummerlige forhold. Motivkredsen er Vestsjælland, som i høj grad er præget af agerbrug og højskolebevægelse. I 1886 forlader Henrik Pontoppidan sit domæne i Østby på Hornsherred og flytter til Havreholm. Pontoppidan har nylig mistet en datter og

beretter følgende om omstændighederne omkring flytningen og selve stedet:

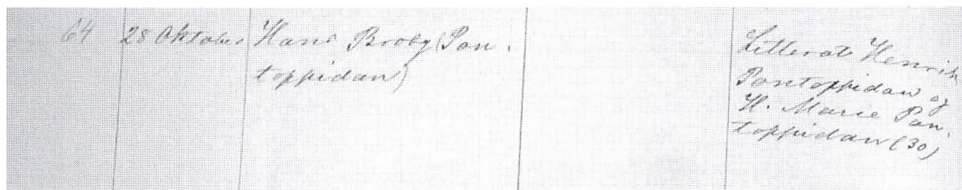
Den gamle Doktor, der havde tilset vor lille Pige under hendes Sygdom, havde i saa Henseende gjort mig en bedre Tjeneste. Flere Gange havde han sagt, at jeg absolut burde se at faa en anden og bedre Bolig. Det var ikke forsvarligt, sagde han, at leve med Børn i en saadan mørk og fugtig Rønne. Jeg havde ogsaa søgt at samle mig til at gøre en Forandring; men det havde hidtil ikke været mig muligt at opdrive anden Lejlighed hverken i selve Byen eller i Omegnen. Men nu hørte jeg ved et Tilfælde om et Skovhus i Nærheden af Esrom, som skulde være at faa til Leje. Det var rigtignok betydeligt længere fra Østby og min lille Piges Grav, end jeg ret vel kunne tænke mig at flytte bort; men den gamle Doktors advarende Ord lød stadig skræmmende for mig, og det saa meget mere, som vi inden længe igen kunde vente en Familjeforøgelse.

En Dag tog jeg da dertil for at se paa Stedet, og jeg kom her ud for en Overraskelse, som jeg sent glemte. Jeg havde ventet at finde en almindelig landlig Bolig, et Husmandshus med Have el.lign., og saa viste det sig at være en stor Herskabsvilla med Taarn og forgyldt Vejrløj, et lille Slot i et prægtigt Parkanlæg og med Storskov til alle Sider. Af Opsynsmanden, der viste mig rundt, fik jeg at vide, at Huset havde været Direktørbolig for en nu nedlagt Papirfabrik "Havreholm" der i Nærheden. Der var en halv Snes rummelige Værelser, og det hele var tydeligt indrettet for en Familie, der levede paa en stor Fod. Ikke

Havreholm slot blev Pontoppidans hjem i nogle år i midten af 1880'erne. Huset var bygget i 1872 som bolig for direktøren for Havreholm Papirfabrik, men efter dennes død stod huset tomt i nogle år. Foto 1915.

desto mindre vendte jeg tilbage til vore to smaa, mørke Østby-Stuer med en Brand i Sjælen. Jeg kunde i mange Dage ikke slippe Tanken paa denne lyse, luftige Bolig og dens vidunderlige Omgivelser. Erindringen om den forfulgte mig overalt, endogsaa ud paa Kirkegaarden, og Fristelsen var saa meget stærkere, fordi den aarlige Leje af hele Herligheden var fabelagtig lav. Huset havde nemlig staaet ledigt i flere Aar, idet dets ensomme Beliggenhed afskrækkede Folk.

Tikøbpræsten Johan Carlsen havde det sikkert ikke nemt med denne indførsel i kirkebogen i oktober 1886. Dels ønskede Pontoppidan-ægteparret ikke deres søn døbt, dels navngav de barnet Hans Broby. Dette navn er den ikke latiniserede udgave af slægtsnavnet Pontoppidan - præstefamilienavnet, som Henrik Pontoppidan ønskede at tage afstand fra. Carlsen anførte da også "Pontoppidan" i parentes.

For mig var denne Ensomhed nu kun en yderligere Tiltrækning ved Stedet. Mine Erfaringer havde efterhaanden lært mig, at vilde man leve i Fred, kunde man ikke have sine Naboer langt nok borte. Flere af mine Venner blandt Husmændene i Østby havde saaledes taget mig det ilde op, at jeg efter min lille Datters Død havde følt Trang til at leve mere for mig selv end før. De forstod ikke Aarsagen til det tilbagetrukne Liv, jeg i den sidste Tid havde ført, og som vakte Mistanke hos dem. De mente, jeg fortrød at have været deres Talsmand overfor Offenheden og nu vilde indynde mig hos Magthaverne i Sognet. Ogsaa i anden Henseende havde jeg skuffet disse Venner.

Flere og flere af dem havde sat sig i Hovedet at faa mig gjort til professionel Politiker og stillet mig i Udsigt, at jeg en Gang skulde blive deres Ombudsmand paa Tinge. Men en saadan Fremtid ønskede jeg aldeles ikke. Selv Udsigten til at kunne blive Rigsdagsmand fristede mig absolut ikke; og jeg fandt heri fuld Forstaaelse hos min Hustru. Skønt saa

rolig, næsten stillfærdig af Væsen var hun et Menneske med stærke Følelser, og trods sin Højskole-Fortid - eller vel netop paa Grund af den - havde hun ikke meget tilovers for Folketalere, ja kunde næsten ikke forestille sig noget værre end at se mig som en af disse Skraalhalse, der stod paa Talerstolene med kærligt udbredte Arme og et Ansigt, som skinnede af Selvglæde.

Pontoppidan opholder sig i Havreholm 1886-88 og i 1887 udkommer hans epokegørende novellesamling Fra Hytterne. Det er ikke utænkeligt at beskrivelsen af fattigkassen i novellen Naadsensbrød kunne passe på Tikøb KommunesForsørgelses-ogArbejdsanstalt, den første i en af landets sognekommuner, men hovedsagelig henter Pontoppidan sin inspiration fra familiens tidligere bopæl på Holbækegrenen.

Besøg i Helsingør

Familien befinder sig godt i Havreholm og hvis ensomheden trængte sig på kunne Pontoppidan besøge en gammel ven i

Helsingør. Som det fremgår spadserede Pontoppidan frem og tilbage:

Ensomme Aar blev det ganske vist; men helt uden Forbindelse med Verden var jeg dog ikke. Inde i Helsingør - to smaa Mil fra vort Skovhjem - levede en god Bekendt af mig, Magister Galschiøt. Han var bosiddende Borger der i Byen, som var hans Fødeby...

Galschiøt var henved en Snes Aar ældre end jeg. Hans Hustru, født Wibroe, var heller ikke ung længer. Ægteskabet var og blev da ogsaa barnløst. Til Gengæld udfoldedes der en stadig større og festligere Gæstfrihed i det smukke Hjem, og naar Skovstilheden begyndte at stemme mig for Brystet, tog jeg derind for at glemme mig selv en lille Stund. Disse

Ture til Helsingør langs med Stranden foretog jeg altid tilfods. Jeg var ikke Cyklist og blev det aldrig. At vandre ud ad en Landevej og nu og da tage et lille Hvil paa en Grøftekant, havde fra Ungdommen af været min bedste Glæde, og gennem Aarene vedblev jeg at se med Ringeagt paa disse Hjulryttere, der sad rundryggede og traadte i Pedalerne som gamle Koner ved deres Spinderok.

Af min tidligere Forbindelse med Helsingør var der ikke længer noget tilbage. Min Onkel, Skibsrederen, var død, og hans Forretning, der vistnok en Gang var Byens største, eksisterede knap nok mere.

Ophold i Snekkersten

25 år senere vender Pontoppidan, nu

Henriette Galschiøt f. Wibroe (1847-1907) og Martinus Galschiøt (1844-1940) hos hvem Henrik Pontoppidan mødte stor gæstfrihed i Helsingør. Sidstnævnte huskes bl.a. for sine historiske optegnelser i bogen "Helsingør i Sundtoldstiden".

Villa "Karina" på Snekkersten Stationsvej nr 12 var bolig for Henrik Pontoppidan og hans 2. hustru, Antoinette f. Kofoed i perioden 1913 til 1917. Under sit ophold her færdiggjorde han bogen "De dødes Rige" og i 1917 modtog han Nobelprisen i litteratur.

som anerkendt forfatter, tilbage til området og slår sig ned i Villa Karina i Snekkersten, hvor han plejer sit forfatterskab og korresponderer med en række af tidens fremtrædende personligheder. Et brev til forfatteren Henri Nathansen belyser dette:

Villa Karina Snekkersten 21.11.13

Kære Ven!

Jeg kom igår fra København, hvor jeg under et 3 Dages Ophold Gang efter Gang ringede til Godthaab 1003 uden at få Svar. Da jeg kom hjem, fandt jeg

Deres Brevkort og dermed Forklaringen. De er altså igen ude at lufte Deres europæiske Berømmelse samtidig med, at De får Deres Brevtaske fyldt med gode Hundredemarksscheinere. Jeg forstår, at De må være i godt Humør.*

Deres nye Lystspil [Affæren, 1912] fik jeg ikke set under mit Københavns-Ophold, hvad dog udtrykkeligt var en af mine Hensigter med Rejsen; men jeg har naturligvis læst det og moret mig meget over det, og det gør nok mange flere end man skulde tro efter Bladenes Anmeldelser. Det er mig dog lovlig omstændeligt hist og her. De forskellige Dokumentoplæsninger

virker - i hvert Fald ved Læsning - som Gentagelser. Men der er et brillant Humør i Stykket, og det har efter sigende smittet også Skuespillerne, så Resultatet er blevet udmærket. Jeg er derfor meget ked af, at jeg ikke fik det at se. Min første Gang i Kbhvn. efter så mange Maanedes Fraværelse var til Georg Brandes, der havde inviteret mig til Frokost. Der traf jeg også Fru Schytte [Talitha Schütte].

Brandes, som jeg ikke havde set i to-tre Aar, syntes mig ganske uforandret. Han er nu rejst på Foredrags- og Bankettourne til England. Han er uopslidelig. I en hel Maaned er han daglig optaget af Forelæsninger og Fester. Det maa være et skrækkeligt Nerveslid; men ham gør det ingenting. Jeg er overbevist om, han vil endogsaa komme forfrisket tilbage fra den Tortur.

Naar De kommer hjem, maa vi ses en Dag. Jeg veed så lidt om, hvordan Sommeren er gaaet for Dem. De lovede mig, at De vilde sende mig en Bulletin paa et Kort, når »Indenfor Murene« var gaaet for første Gang i Berlin; men det glemte De, og jeg veed derfor ingenting. Skriv mig to Ord til, naar De er kommen hjem.

Tak for Bogen [Affæren], som jeg skal gengælde Dem med et nyt Bind af min »Fortælling-Kres«, naar De kommer her til Snekkersten.

Deres hengivne H.P.

* Nathansen skrev på et brevkort fra Berlin: "Indenfor Murene gik i Mandags for 25. Gang.«

På finansloven

Henrik Pontoppidan logerer i Villa Karina

til 1917, hvor han modtager nobelprisen i litteratur. Tiden tilbringes bl.a. med at færdiggøre romanen "De Dødes Rige" og føre en omfattende korrespondance, hvilket dette brev til litteraturprofessor Vilhelm Andersen, vidner om:

Snekkersten. 15.1.14.

Kære Professor Vilh. Andersen!
Vintersolen har ikke lokket Dem ud paa Deres CyCle, i hvert Fald ikke til Snekkersten, og nu rejser jeg til Jylland, saa den Ruse-Torsk, der venter paa Dem, faar Lov til at gaa i Øresund endnu en Tid, som dog forhaabentlig ikke bliver for lang. Men De maa give mig Lov til endnu engang at takke Dem, fordi De beredte Vejen for den Nybevilling til mig, hvorom Finanslovsbetænkningen meldte, og da det altsaa i Øjeblikket ikke kan ske ved et dampende Fad og et Bæger, maa jeg gøre det ganske nøgternt pr. Post.

»Hædersgaven« sank jo ned til at blive en »Understøttelse«; men maaske har Edvard Brandes erindret, hvad jeg for mange Aar siden skrev i »Politiken« (og endnu staar ved) at jeg i Forholdet til Æren staar paa Falstaffs Side, og jeg føler derfor ingen Skuffelse ved at blive, hvor jeg var, i Fattigaafdelingen...

Med en ærbødig Hilsen til Fruen forbliver jeg

Deres meget hengivne

Henrik Pontoppidan

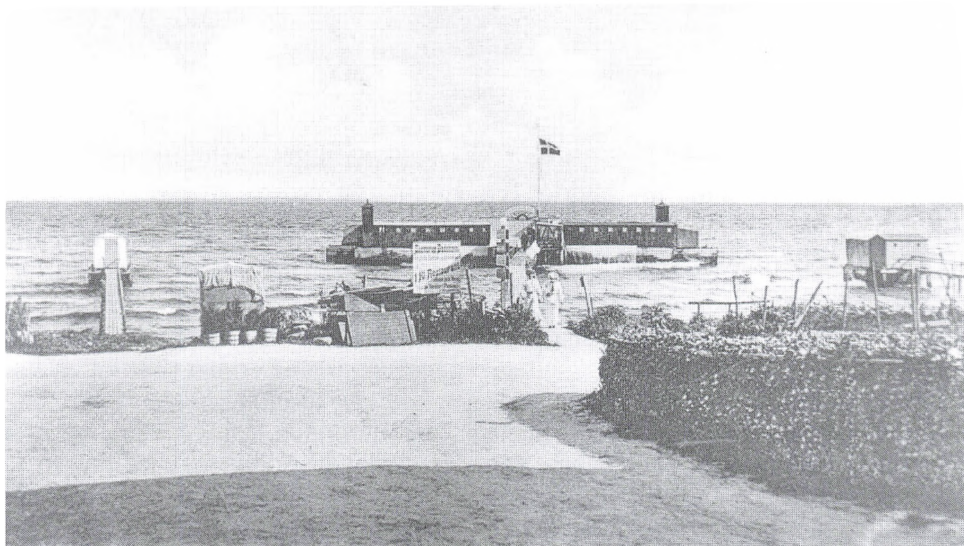
Der var engang en Snekkersten Badeanstalt

af Kjeld Damgaard

Snekkersten.

Det var ikke for Snekkerstens egen befolkning, at der i 1902 blev oprettet en badeanstalt i Snekkersten. I de annoncer, der var i avisen forud for åbningen skrev man således, at det var "af særligt hensyn til beboerne af Fredensborg og Hillerød", at der i maj måned 1902 ville blive opført en stor moderne, komfortabel badeanstalt i

Det var derfor ingen tilfældighed, at placeringen blev lige nedenfor Stationsvejen, således at gæsterne, der jo kom med Nordbanetoget, kun havde en kort strækning at gå. I senere annoncer fra 1904 lægges der dog også vægt på at få gæster fra Helsingør. Det ses af, at der i annoncerne stod, at der kun var "12 min. pr. cykle" til badeanstalten, og

Snekkersten badeanstalt fotograferet kort efter åbningen i 1902. Fotografen har stået for enden af Snekkersten Stationsvej og set ud over Strandvejen. Midt i billedet ses et reklameskilt for "Skotterup Badehotel". Det lille badehus til venstre tilhørte Borupgaard, men blev i 1917 erstattet med det berømte grønne badehus, som nu planlægges genopbygget

Frb. A.-Tid. og A. Av. 1 G. (15 Esp. Lin.) Henviisning.

Snekkersten Badeanstalt.

Af særligt Hensyn til Beboerne af Fredensborg og Hillerød, vil der i Maj Maaned blive opført en stor, komfortabel Badeanstalt i Snekkersten.

Saavel aabne som enkelte Bassiner paa begge Afdelinger, Styrtebade, Svømmeundervisning osv.

Nærmere Bekendtgørelser i Maj.

Den øverste annonce stammer fra Helsingør den 24. marts 1903 og varsler og forklarer etableringen af Snekkersten Badeanstalt et par måneder senere.

Den nederste annonce er fra Helsingør Avis den 01.06.1904 og fortæller om badeanstaltens fortrinligheder, priser m.v. Vandets temperatur er målt til 13 grader Reamur, hvilket svarer til 16 1/4 grad Celsius.

SVØMME-UNDERVISNING
 af exam. Lærere, i 1902

Aaben fra
6 1/2 Morgen
— 7 1/2 Aft.

Vandets Temperatur paa Snekkersten Badeanstalt

er 13° Reamur.

Sæsonkort	7 Kr.	Børn under 12 Aar	
Maanedskort	4 Kr.	henholdsvis 5 Kr.,	
Dusinsbilletter	2 Kr.	3 Kr. og 1,25.	

Familier samt Forretningspersonale fra Helsingør
Moderation som følger:

2 Personer	13 Kr.	} og saa fremdeles ikke under 5 Kr. pro pers.
3 —	18 —	
4 —	22 —	
5 —	25 —	

12 Min. pr. Cykle fra Helsingør.

at der blev givet sæsonrabat til familier og forretningspersonale fra Helsingør.

Badeanstalten var udstyret med brusebade og det var muligt at få svømmeundervisning på stedet. Man kunne som gæst både bade og tage solbad. Selve badeanstalten var opdelt i to helt separate afdelinger, således at mænd og kvinder kunne bade uden at blive generet af hinanden.

Åbningen

Badeanstalten åbnede for publikum den 8. juni 1902 og blev hurtigt en stor succes. I en lille notits fra den 1. juli 1902 skrev Helsingør Avis, at den "gør stor Lykke blandt Landliggerne og fra saavel Hillerød og Fredensborg kommer der allerede en Mængde Badegæster".

Anstalten havde åben allerede fra kl halv syv om morgenen og helt frem til kl halv otte om aftenen. Publikum kunne

Der var også tyverier i 1903

Indbrud er ikke en ny opfindelse – Badeanstalten i Snekkersten var kun et år gammel, da denne episode blev skildret af Helsingør Avis den 6. juni 1903:

To Snekkerstenfiskere, som i Nat ved 2-Tiden passerede Badeanstalten, lagde Mærke til en Mandsperson, der kom ud fra Anstalten med Favnen fuld af Haandklæder, Haarbørster og andre Badesager. Da Fyren forekom de to Fiskere mistænkelig, spurgte de ham, hvor han skulde hen med de mange pæne Ting paa denne meget mærkelige Tid paa Døgnet. Manden svarede Frækt, at Tøjet skulde til Vadsk! Da Fiskerne ikke vilde gaa ind paa denne usandsynlige Forklaring, kastede Tyven de stjaalne Sager fra sig og stak af. Han blev imidlertid strax indhentet og overgivet til Betjenten i Espergærde. Denne besøgede den frække Tyveknægt hertil Byen, hvor han blev overgivet til Poiltiet til nærmere Undersøgelse.

– foruden almindelige søbade – også få styrtebade, svømmeundervisning eller solbade. Det sidste skal ses i den sammenhæng, at man jo på den tid ikke anså det for anstændigt at tage solbad på stranden. På badeanstalten kunne man imidlertid – behørigt adskilt af plankeværk m.v. undgå nysgerrige blikke fra det modsatte køn.

Og dog: Ikke helt, adskillige Snekkerstendringe er i tidens løb sejlet forbi badeanstalten, der jo var åben fra søsiden. Her kunne man uhindret få et indblik i den kvindelige anatomi.

Ejeren gennem en årrække i tyverne og trediverne hed Georg Sahner. Han solgte i 1940 badeanstalten til brødrene Frans og Charles Jensen. På det tidspunkt var der også etableret en kiosk, der lå ved Strandvejen – umiddelbart ved broen ud til badeanstalten. Kiosken solgte mest

slik og is – og var en glimrende forretning, der gav langt bedre overskud end selve badeanstalten.

Brødrene Jensen tager over

Brødrene Jensen havde før 1940 sejlet med turister, skovtursgæster og andre fra Helsingør Nordhavn. Deres båd, der kunne tage omkring 30 passagerer, hed "M/S Kronborg Havbad" sejlede typisk på en rute, der gik fra Nordhavnen til Kullen, videre til Hven og så retur. Men med besættelsen i april 1940 sluttede denne gode forretning – tyskerne ville ikke tillade denne drift. Båden blev solgt og i stedet investeredes i badeanstalten i Snekkersten.

Frans Jensen overtog så iskiosken, medens Charles tog sig af badeanstaltens drift. Imidlertid blev Frans Jensen efter en kort periode havnefoged ved Snekkersten Havn – og i stedet blev Charles Jensens

*Bademoden på Snekkersten
Badeanstalt anno 1917.*

*Herunder:
Et glimt fra dameafdelingen i
badeanstalten i 1917.*

Hvor bader man?

Selvfølgelig paa

Badeanstalten i Snekkersten.

Husk Kiosken ved Badebroen.

Brdr. Jensen.

Annonce fra 1941, hvor de nye ejere annoncerer badeanstalten.

hustru, Mary, kioskbestyrelse og solgte Kronborg Is, karameller, bolcher, flødeboller, chokolade m.v. til langt ud på aftenen gennem hele sommeren.

Badeanstalten var nu tillige forsynet med et tårn, der stod et stykke længere

ude i vandet. Herfra kunne man springe i vandet fra toppen – men for at komme derud måtte man svømme. I sommeren 1942 blev udspringstårnet tillige forsynet med en rutschebane – en vældig populær foranstaltning.

Et godt mødested

De besøgende var især de lokale landligere der kom på badeanstalten – og så alle de unge. Anstalten og kiosken var et mødested for egnens unge – og landliggeres børn. Det var gode tider for Mary i kiosken, når de unge konkurrerede om hvem der kunne spise flest flødeboller. Mange af kunderne havde kredit i kiosken – også de unge, men der var meget sjældent problemer med at få pengene hjem.

Badeanstalten opstillede i 1942 en meget populær vandrutsjebane, som her ses taget i anvendelse.

SE HER!!

Er der noget ved at gaa i
Vandet, naar man ikke kan

SVØMME?

Svømmefærdighed opnaas hurtigt
ved Undervisning paa Snekker-
sten Badeanstalt ved

NAIMA JENSEN
exam. Svømmelærerinde.

*Svømmeundervisningen blev i 1941 ledet
af Naima Jensen - senere stod Kirsten
Barfod for denne.*

Men ellers foregik et besøg på badeanstalten ved at man købte en billet i billetlugen, der var lige for enden af gangbroen. Det var ofte Hjalmar Børgesen, der passede billetlugen. Efter købet af en billet fik man anvist et omklædningsrum og udleveret et håndklæde. Det ærgrede ofte børnene, som kun fik lov at bruge omklædningsrummet så længe der ikke var voksne betalende gæster. Det var ofte sidst på eftermiddagen at børnene blev henvist til at bruge læskuret til omklædning – nemlig når

*Bademester Charles Jensen
ses her i selskab med med-
hjælper Hjalmar Børgesen
- siddende på badeanstal-
tens bro med Borupgaards
Badehus i baggrunden.*

grossererne og direktørerne kom tilbage fra København med fire-toget.

Børnene

Men der var også badegæster der kom tidligt om morgenen. F.eks. direktør Hempel, der i en årrække boede på Nørrevej som landligger. Han kom hver morgen iført badekåbe kl. 6.30 for at bade. På spørgsmålet om hvorfor han ikke kom om eftermiddagen, svarede han: "Nej, for så har alle børnene urineret i vandet!"

Familien Johannessen på rotur med badeanstalten i baggrunden i 1920'erne. Som det ses var badeanstalten et betragteligt bygningsværk, som fyldte godt i "vandskabet" - og det blev endda sat op hvert forår og taget ned hvert efterår.

Børnene kom dog også af og til tidligt. De skete nemlig ofte om sommeren, at alle Snekkersten Skoles klasser – i stedet for 2 gymnastiktimer – i stedet gik til badeanstalten for at bade – og for nogles vedkommende at lære at svømme.

Der var også faste gæster, som havde deres badetøj hængende fra dag til dag. Og der var i en lang årrække en såkaldt "Søndagsklub" – ca. 6 personer, som efter badet altid satte sig og nød en guldøl og en cigar. Noget uvant for flere af personerne var det imidlertid at de ikke havde glas at drikke af – men måtte drikke af flasken. Men som tiden gik blev det i Søndagsklubben opfattet som noget eksklusivt at kunne drikke af

flasken!

Uden bukser!

Det var meget almindeligt at gæsterne badede helt uden tøj – ligesom solbadning også kunne være uden tøj. Charles Jensens søn, Bent Vognsen Jensen, fortæller at engang var et par drenge svømmet for langt ud og den ene kom i vanskeligheder. Bent sprang resolut i vandet og fik reddet ham ind, men den unge mand var nu ikke særlig taknemmelig for hjælpen. Alligevel fulgte Bent ham helt ind til stranden – og først dér opdagede han, at han var kommet af sted uden badebukser!. Det vakte en del morskab på stranden.

Blandt gæsterne var også kendte personer. En dag mødte revisor Nielsen op med en gæst. Hjalmar Børgesen sprang op og stod

De unge samledes ofte på eller ved badeanstalten - det var Snekkerstens mødested i gennem flere årtier. Foto fra 1930'erne.

ret medens han solgte billetter. Imidlertid kneb det lidt med håndklæderne den dag – og Charles måtte udlevere et håndklæde med hul. Han undskyldte overfor revisor Nielsens gæst, der viste sig at være Arveprins Knud. Og tilføjede: "Men De skal jo alligevel ikke tørre Dem med hullet".

En "sildestime"

Der var toilet i hver af de to tårne i hjørnene af badeanstalten. De blev hver morgen tømt af den lokale skraldemand, Peter "Gigas". En morgen, kom Peter Gigas imidlertid ikke – og gode råd var dyre. Det havde været en travl dag dagen før – og alt tegnede til en ny travl dag. Hjalmar Børgesen konstaterede imidlertid at strømmen denne morgen gik ud af – og besluttede at tømme spandene

i havet. En halv times tid senere kom de første morgendamer for at bade – men undrede sig meget over en meget stor flok måger, der flokkedes lige omkring badeanstalten. Sagen var, at strømmen var vendt – og latrinspandenes indhold var drevet tilbage ind mod anstalten. Hjalmar Børgesen forklarede imidlertid at det var meget almindeligt på den tid af året, at der kom store sildestimer forbi – og det var dem mågerne flokkedes om!

Carl Alstrups hund

Også ved iskiosken var der specielle kunder. I 1930'erne og 40'erne boede skuespilleren Carl Alstrup på Strandvejen 218. Familien havde en stor Sankt Bernhardshund. Den fulgtes med Carl Alstrup på hans ture ad Strandvejen,

hvor han gik og repeterede sine roller til teatret. Når de passerede iskiosken ved Stationsvejen fik hunden en vaffel med is. Det blev efterhånden en kær vane hos hunden, og det resulterede i, at når der ikke var nogen gåtur med Carl Alstrup, så gik hunden selv hen til kiosken og "bad" om en is. Den stak simpelthen hele hovedet op i lugen – og så blev der lavet en "amerikaner" til den. Hunden slugte isen og luntede atter hjem. En gang om ugen kom Carl Alstrup: "Nå, fru Jensen, hvor mange is har min hund spist i denne uge?" – hvorefter regningen blev betalt.

Hullet i plankeværket

Der var mange sjove episoder på badeanstalten – lige fra hullet i plankeværket, så man kunne kigge ind til pigeafdelingen – og til svømmelærerinden, der stak en finger i øjet på dem, der kiggede! Eller den dag hvor Bent pegede på en besøgende og mente at det var da en pæn pige, der gik der. "Næh", sagde Hjalmar Børgesen, "den radmagre tøs er ikke værd at kigge på". Han havde m.a.o. allerede brugt hullet i plankeværket!

En varm sommeraften medens Helsingør-Revyen blev spillet i Helsingør – fandt hele ensemblet på at fortsætte aftenen med fest på Snekkersten Badeanstalt. Det blev meget sent lukketid den nat – og næste morgen, fortæller Bent Vognsen Jensen, var vi ærligt talt noget nervøse over reaktionerne fra de nærmeste naboer. Og ganske rigtigt. Tidligt om morgenen troppede fru tandlæge Grethe Larsen op – og ville straks vide hvem der

Frants Jensen - bror til Charles - var i starten medejer af badeanstalten og kiosken. Senere blev han havnefoged ved Snekkersten Havn.

havde grinet så højroset hele natten? Ja, det var jo "Teater-Viggo" – en af Helsingør Teaters kendte profiler. "Ja," svarede fru Larsen, "for jeg har sjældent hørt mere smittende grin – hver gang han grinede, så grinede jeg også i min seng!"

Det kunne også gå galt

En mere alvorlig hændelse indtraf i begyndelsen af 50'erne. Som så ofte før afholdt man på badeanstalten

Mary Jensen, der var gift med Charles Jensen, drev i mange år kiosken, der oprindeligt hørte sammen med badeanstalten, men som fortsatte også efter anstaltens nedlæggelse i 1956

En ansøgning fra 1935

Den 24. juni 1935 skrev badeanstaltens daværende ejer, Georg Sahner, til Tikøb Sogneråd for at ansøge om tilladelse til salg af – ja, læs selv:

Undertegnede tillader sig herved høfligst at anmode det ærede Sogneraad om Tilladelse til fra min Badeanstalt i Snekkersten at forhandle Sodvand til Badeanstaltens Gæster.

Som det vil være Sogneraadet eller en Del af dets Medlemmer bekendt, har der i mange Aar fundet et Udsalg af Chocolate, Iscreme m.m. Sted fra Badeanstaltens Billetkontor. Jeg ønsker nu at supplere disse Varer med Sodavand for at kunne tilfredsstille et stærkt Ønske fra Gæsterne, i Særdeleshed fra Hillerød. Det er nemlig saaledes, at en Del Børn fra nævnte By møder paa Badeanstalten om Formiddagen og tilbringer Resten af Dagen der, hvorfor de medbringer Smørrbrød fra Hjemmet, som nydes paa Stedet. Paa varme Dage som de nuværende vilde det for disse Børn være et stort Gode, om de kunde købe en Sodavand som Drikke til Maden.

Men ikke nok med at sognerådet skulle inddrages i denne sag, så var ansøgningen såmænd også en tur omkring politimesteren i Helsingør til udtalelse. Politimester K. Petri mente dog ikke at salget var i strid med lukkeloven og sendte sagen til sognerådet, hvor sognerådsformanden få dage senere kunne meddele Georg Sahner, at sognerådet ikke havde noget at indvende mod sodavandsalg fra Snekkersten Badeanstalt.

konkurrencer i forskellige discipliner – kapsvømning, udspring og dykning. Det var meget populært, og denne dag var der da også propfuldt på badeanstaltens gyngende brædder. Og åbenbart lidt for mange, for pludselig gav den store platform efter og vippede med den ene side ned i vandet. Det betød at så at sige alle, der stod der langsomt skred i vandet. Heldigvis kom ingen dog til skade – og det hele endte i grin og latter.

Charles pensionerer sig selv

Efter afslutningen af sæsonen 1956 indså

Charles Jensen imidlertid, at han ikke igen det følgende forår orkede at opstille den store badeanstalt, der jo i blev nedtaget hver efterår. Det var et enormt arbejde at ramme pæle ned og sætte alle platforme, omklædningsrum og andre faciliteter op. Især hvis pælene havde måttet tages op p.g.a. isen om vinteren, var der ekstra arbejde.

Da badeanstalten aldrig havde været nogen særlig god forretning, besluttede den knapt 70-årige Charles Jensen også at opgive at sælge forretningen. Da heller

ingen af Mary og Charles børn ønskede at overtage anstalten endte det med, at der blev sat en annonce i avisen, hvoraf det fremgik, at alle der havde brug for brædder til et kolonihavehus eller lignende kunne komme og hente det – gratis. Det blev et sandt tilløbsstykke – alt var væk i løbet af en dag.

Beklagelse fra landliggerne

Imidlertid var der ikke udelte begejstring ved udsigten til at badeanstalten skulle forsvinde. I august 1956 skrev 37 helårs- og sommerbeboere til Tikøb Sogneråd og opfordrede til at kommunen erhvervede badeanstalten, som ejeren jo havde planer om at nedlægge. "Dette ville være et stort tab for beboerne i omegnen af badeanstalten, ikke mindst vore børn, som har kunnet få svømmeundervisning fra badeanstaltens broer, og som kan bade under betryggende opsyn." – skrev de 37 – og tilføjede: "Badeanstalten i

Snekkersten er den eneste tilbageværende mellem Rungsted og Helsingør, og dennes nedlæggelse vil være et beklageligt tilbageskridt for denne kyststrækning."

Blandt underskriverne var tandlæge Chr. Lauritsen, landsretssagfører H.H. Holm, pensionatsejer Palle Nilsson, revisor Erik Nielsen, læge Jørgen Gersfelt, svømmelærerinde Kirsten Johansen og fhv. stationsforstander V. Larsen.

Tikøb Sogneråd kunne imidlertid allerede den 12. september meddele, at man enstemmigt havde vedtaget at udtale, at kommunen ikke ønskede at overtage badeanstalten.

Hermed var en epoke slut. Kun kiosken ved Strandvejen blev stående i flere år efter - stadig med Mary Jensen som indehaver. Lidt af badeanstalten var der dog bevaret. En lille del af brædderne

Den unge mand i midten er Bent Vognsen Jensen, der her - i starten af 1950'erne - har fået selskab af to unge damer fra Hillerød. Badeanstaltens bænke var i det hele taget et populært samlingssted for ungdommen.

Det har desværre ikke været muligt at finde et nærbillede af kiosken, men på dette foto fra 1940'erne ses den dog "på afstand".

fra anstalten var nemlig blevet anvendt til at bygge en lidt større kiosk, samt lidt afskærmning til kunderne.

Den lille kiosk er forlængst forsvundet - ligesom også badeanstaltens "nabo": Borupgaards badehus, der i perioden

1917-75 pyntede på Strandvejen og miljøet deromkring. Badehuset er måske på vej tilbage - som en følge af Snekkersten Badeaugts indsats herfor. Snekkersten Badeanstalt kommer derimod aldrig tilbage. Den tid er forbi.

Bent Vognsen Jensen (f. 1931) er søn af Mary og Charles Jensen. I hele hans ungdom var han med på badeanstalten og det var også i den forbindelse at han fik et tilbud, som han længe havde drømt om. Han ville nemlig gerne ud at sejle, efter han var blevet udlært malersvend.

Imidlertid var det meget svært at få hyre på det tidspunkt. I sommeren 1950 besøgte imidlertid greve Niels Juel-Brockdorff, der lå på landet i Snekkersten, ofte badeanstalten. Bent vidste, at han havde været chef for skoleskibet København og det imponerede Juel-Brockdorff at Bent kendte så mange detaljer ved bl.a. dette skib. "Men når De er så interesseret i skibsfart - hvorfor er De så ikke ude at sejle?" spurgte Juel-Brockdorff. Ja, det var jo svært at få hyre, når man ingen erfaring havde, svarede Bent. Juel-Brockdorff arbejdede imidlertid da for ØK og henviste Bent til at tale med en bestemt person på kontoret i København. Det gjorde Bent den følgende mandag og fredagen efter var han ombord på "Eria", der først sejlede til New York og dernæst til Cuba. Bent arbejdede som en slags hovmester-medhjælper på skibet, der også medførte passagerer - og fik et minde for livet.

Gurrehus som landbrugsejendom

Af Kjeld Damgaard

Da Gurre Slot endnu var i sine velmagtsdage i slutningen af middelalderen var borgen og dens bygninger – foruden et administrativt centrum i det nordøstlige Sjælland - også centrum for en større skov- og landbrugsdrift.

Da Roskildebispens Joakim Rønnow

i 1534 ville købe Gurre-borgen og dens tilliggender, gennemførtes en synsforretning, hvori bl.a. værdien af slotslenet blev vurderet. De fire vurderingsfolk var alle højtstående embedsmænd og de vurderede at den samlede værdi af Gurre's "skov, mark og fiskevand" udgjorde 4 læster korn, 13 skæpper og 4 fjerding smør samt i penge-rente 16 lødige mark og 3 penninge. Det

Denne tegning fra omkring 1800 er den ældst kendte af Gurrehus. Der er nogen tvivl om hvorvidt ejendommen ses fra øst eller vest. Da stuehuset ifølge brandtaxationen er den største, kunne det tyde på, at det er bygningen længst til højre i billedet.

GURREHUS FÆSTERE OG EJERE

-1681-	bonde Olle Christensen
1713-1720	skovrider Viet Christiansen Lintner
1720-1767	skovrider Mads Pedersen
1767-1789	skovrider Christian Munckeberg
1789-1796	oberst, kammerherre Hans Balthazar Gottberg
1796-1804	fhv. guvernør David Brown
1804-1828	købmand John Good
1828-1837	købmand Edvard Brown
1837-1839	konsul F. C. MacGregor
1839-1847	klædehandler Jacob Raphael
1847-1872	enkefru Thea Raphael
1872-1880	købmand Fritz Herskind
1880-1911	grosserer Frederik Tutein
1911-1913	hofjægermester Knud Trolle Post
1913-1913	hans majestæt Kong Georg d. 1 af Grækenland
1913-1959	prins Georg af Grækenland
1957-2001	Forsvarets Bygningstjeneste
2001-2001	Mogens de Linde
2001-2001	Aktieselskabet af 23. aug. 2000
2001-	Ejendomsanpartsselskabet Gurrehus

vil omtrent betyde, at der var ca. 300 tdr. land. – men det var for en stor dels vedkommende fæstegods. Borgens egne jorder og fiskevand udgjorde kun 1 læst korn – altså mindre end en fjerdedel af det samlede gods.

Vurderingen af skovene er lidt vanskeligere at omsætte til nutidige forhold. Dengang blev de vurderet til 500 oldensvin – altså datidens mål for hvor mange svin, der kunne opfedes i skovene. Imidlertid var der her tale om et betydeligt skovareal – svarende til omkring 20 større fæstegårde.

Administrationen af disse betydelige

arealer blev - efter borgens nedlæggelse i første halvdel af 1500-tallet – udført som ved de andre kongelige ladegårde, f.eks. Esrum Ladegaard. Det vil i praksis sige ved at avlen og bygningerne blev drevet af fogeder og bønder.

En lige linje fra borgen til det nuværende Gurrehus

Allerede medens borgen eksisterede i bedste velgående havde man anbragt en såkaldt natstald oppe på plateauet vest for slottet. En natstald er en stald, hvor besøgende til borgen og andres heste m.v. blev opstaldet for natten. Stalden lå sandsynligvis lidt syd for den nuværende Gurrevej – omtrent bagved

den nuværende såkaldte herskabsstald.

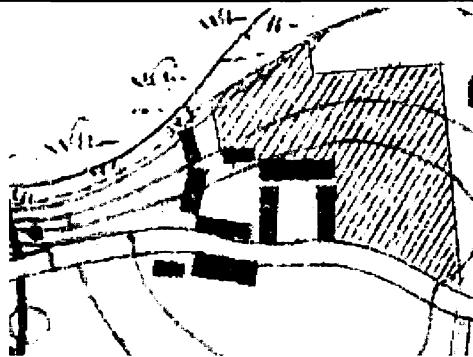
Nord for Gurrevej opførtes – antagelig i midten af 1500-tallet - en ladebygning som skulle blive centrum for landbrugs- og skovdriften af borgens tidligere jorder. Denne bygning blev senere erstattet af det såkaldte "Gurre Vangehus", der igen afløstes af det nuværende "Gurrehus". Der går med andre ord en lige linje fra Gurre Slot til det nuværende "Gurrehus".

Gårdens jordtilliggender synes dog at have varieret væsentligt gennem tiderne. Fra 1500-tallets store skovtilliggender over 1700-tallets relative beskedne jordtilliggender til 1800-tallets opblomstring frem til starten af 1900-tallet hvor al jorden blev afhændet.

Den første bonde på Gurre Vangehus, som vi kender navnet på, er Olle Christensen, der nævnes i Markbogen 1681. Det fremgår yderligere af Markbogen, at gården tilhører Kongen, og at jorderne bestod af både ager og eng.

Gurre Vang

Navnet "Gurre Vangehus" synes at være tilknyttet den omstændighed, at Gurre Vang oprindeligt udgjorde en væsentlig del af ejendommens tilliggender. Gurre Vang var nemlig oprindeligt både skov og mark – hvilket det i og for sig stadig er. Det er nemlig ikke kun den nuværende skov, der hører til den oprindelige Gurre Vang. Det gør også de marker, der i dag ligger mellem Gurre Vang og Gurrehus og syd herfor – ned mod Marianelund.

Kort over Gurrehus tegnet omkring 1857. Tegningen viser, at der foruden det trefløjede anlæg mod øst også på det tidspunkt var adskillige avlsbygninger mod vest.

I ovennævnte Markbog fra 1681 fremgår det dog, at Gurre Vangehus' jorder på det tidspunkt lå tæt på selve ejendommen – og at Gurre Vang ikke på det tidspunkt var en del af tilliggendet. Gurre Vang blev i 1715 udlagt til kongelig høvang og kobbet for Kronborg Rytterdistrikt. Her skulle bl.a. ryttergardens heste græsse og herfra skulle Kronborg Ladegaard forsynes med hø. I 1799 blev det bestemt, at arealet skulle overdrages forstvæsenet, men det skete dog først i 1811, efter at hegnene i 1805 var blevet afløst af de nuværende stengærder.

Endnu for 200 år siden var der dog endnu flere skovfrie områder i skoven. Ikke blot den nuværende Lerhusslette (nord for Marianelund) og Skovridersletten (nordvest for Valdemarslund), men også to store sletter midt i skoven, Hestehavesletten og Tinkerupsletten var ikke skovbevokset. Måske var det rester

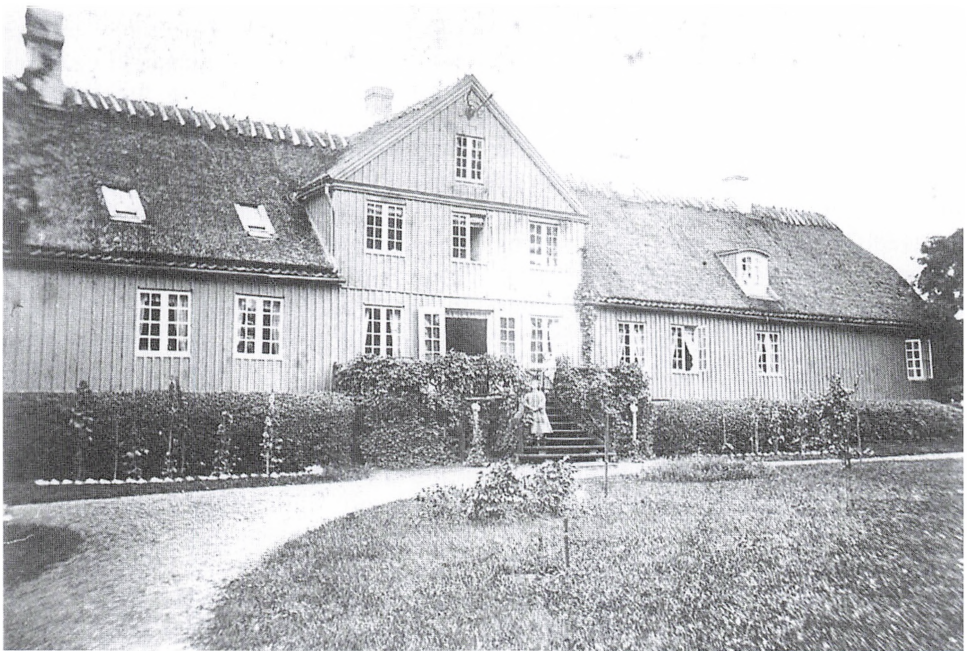
Gurrehus fotograferet omkring 1875 medens det gamle trefløjede anlæg endnu eksisterede. Det er stuehuset med kvisten og gården åbner sig mod Gurrevejen, der løber langs med den lave hæk midt i billedet. Til venstre skimtes et par af avlsbygningerne. Længst til venstre ses den store kampestenslade, der lå langs Gurrevejens nordre side. Til højre for laden skimtes gavlen af en bygning, der sandsynligvis var en kombineret staldbygning og gartnerbolig.

af de vange, som tidligere benyttedes til græsning for stutierhestene (Frederiksborg-hestene) fra Esrum.

Skovriderne på Gurrehus

En sammenhæng mellem skovbruget og Gurre Vangehus er også tydelig fra og med 1713, da Gurre Vangehus blev beboet af skovrider Viet Christiansen Lintner. Han var skovrider for Kronborg Amt, og havde efterfulgt sin fader, Christian Nielsen, der havde haft bolig dels i Nyrup, dels på

Gl. Ørsholt (lå nordvest for nuværende Ørsholtgaard). Den næste beboer af Gurrehus var også skovrider – nemlig den unge Mads Petersen. Han var kun 24 år, da han blev skovrider, så han blev i embedet helt frem til 1769, hvor han døde. Han afløstes af sin søn, Christian Vilhelm Munckeberg, som dog kun blev i embedet i 10 år frem til 1779 – efter at bønderne i området havde klaget over hans metoder og behandling af fæsterne. Der må have været noget om snakken, for Munckeberg

Stuehuset set fra havesiden, d. v.s. facaden mod Gurre Sø. Billedet er taget omkring 1875 og pigen på trappen kan derfor være den daværende ejer, købmand Frits Herskinds familie.

blev rent faktisk sat fra embedet "som følge af sin store nidkærhed i tjenesten" – og afløst af en ny skovrider i 1781, Poul Frederik Jürgens. Sidstnævnte tog ikke bolig på Gurrehus, men derimod på Krogenberggaard ved Munkegaard. Først i 1805 kunne en senere skovrider, Johann Küsch, tage den nybyggede skovridergård, Valdemarslund, i anvendelse.

Gurrehus' bygninger omkring år 1800

Daoberst Hans B. Gottberg (ikke Gottburg,

som gengivet tidligere) i 1796 solgte ejendommen, der nu kaldtes "Gurrehus", blev ejendommen beskrevet. Det fremgår heraf, at gården da bestod af 4 længer i bindingsværk. Den største var på 40 fag (et fag = den afstand, der er mellem to vægstolper i et bindingsværkshus). Det var stuehuset, der lå mod nord ud imod søen. Det fremgår også at denne bygning var teglhængt – hvorimod de tre andre bygninger var stråtækte. Den søndre længe var på 35 fag, de to andre længer hver på 16 fag. Der var m.a.o. ikke tale om en almindelig bondegård – og den

tegning, der findes af gården fra omkring år 1800 viser da også, at gården var af en anseelig størrelse.

Dette bekræftes af en beskrivelse fra 1804, der bl.a. nævner at stuehuset var indrettet med spisestue, 2 såkaldte blå stuer, to kamre, en garderobe samt et sovekammer. Derudover var der køkken borgerstue, pigekammer, gartnerens kammer samt to karlekamre. Desuden var der ovenpå et enkelt kvistværelse. Gårdens besætning bestod af to gamle heste, to vognhopper samt en brun hest - foruden var der 10 malkekøer. Til gården hørte tillige 3 arbejdsvogne, en kalechevogn, en holstensk vogn, en enspændervogn, en kane samt en arbejdsslæde.

Imidlertid var der på dette tidspunkt ikke det store jordtilliggende – kun 66 tdr. land. Men ejendommens naturskønne omgivelser betød, at ikke-landmænd blev tiltrukket af ejendommen. Dette ses da også af de mange fremmedartede navne på de personer, der ejede Gurrehus igennem første halvdel af 1800-tallet. Det var engelske familier som Brown, Good og MacGregor og det var en jødisk familie Raphael – alle med andre hovederhverv end landbrug.

Gurrehus bliver igen en stor gård

I 1845 blev Jacob Raphael skilt fra sin hustru Thea Jacobe, hvorefter hun overtog Gurrehus. Det skete i 1847, men endnu på den tid var Gurrehus' tilliggende ret beskeden. Imidlertid giftede skovrider Sophus Bjørnsens søn fra Valdemarslund, Jacob Bjørnsen, sig med Thea Raphaels

datter, Vilhelmine. Og da Jacob Bjørnsen i forvejen havde opkøbt en del arealer i Gurre – og da det unge par slog sig ned på Gurrehus for at drive denne gårds egne jorder – ja, så var det naturligt at både Bjørnsens jorder og Raphaels jorder blev drevet fra Gurrehus. Først i 1872 skete der en egentlig udvidelse af Gurrehus egne jorder, da konsul og købmand Fritz Herskind overtog ikke blot Gurrehus, men også de to Gurre-gårde, Petersborg (også kaldet Stokkegaard) og Slotsgaard. Sammen med andre mindre tilkøb voksede tilliggendet til omkring 220 tdr. land.

Efter at grosserer Frederik Tutein i 1880 havde købt Gurrehus opkøbte han tillige Søgaard i Gurre. Flere af disse ejendomme havde tilhørt familien Bjørnsen på Valdemarslund – og skønt der var tætte familiemæssige bånd mellem de to ejendomme, så skete den reele udvidelse af Gurrehus jorder først i sidste halvdel af 1800-tallet – og ikke i første halvdel, som det tidligere har været skrevet i diverse skrifter og bøger.

Forpagter Hans H. Haar 1872-1884

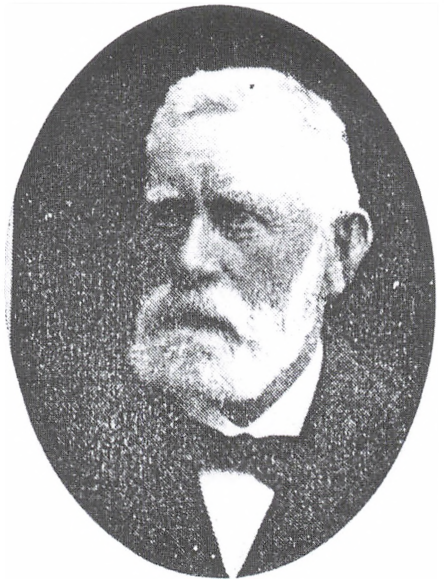
Da købmand Fritz Herskind i 1872 overtog Gurrehus blev der ansat en ny forpagter af landbruget. Han hed Hans Hammer Haar (1841-1905) og var gift med Frederikke K. Petersen (f. 1847). Hans forpagterperiode ophørte i 1884 og han blev senere ejer af Nørregaard i Borsholm. Om ham har gårdejer Christian Hansen, Ørnholm, skrevet en lille erindring i 1935:

Da forvalter Haar paa Gurrehus ved Ejerskifte blev Forpagter af Gaarden, blev han i flere Henseender en Foregangsmand for Gurreegnen. Han anbefalede dem at bruge Kunstgødning; det var noget de ikke tidligere havde brugt, de havde ikke Tillid til det, men da de saa, at det gjorde god Virkning paa Gurrehus' Marker, begyndte flere af Egnens driftige Landmænd nu ogsaa at bruge det.

Han lærte ogsaa Befolkningen paa Egnen at behandle Smør paa en bedre Maade. Det var noget tarveligt Stads, man dengang havde, om Vinteren blev det en Vælling, eller en tør, haard Klump, der nærmest lignede et Stykke Tælle. Naar dette blev forhandlet paa Helsingørs Torv, var det i hvad man havde for Haanden: en gammel, hankeløs Krukke eller Lerskrelle, en dyb Tallerkenen, og undertiden en gammel Træbøtte; det hele var overdækket med et Stykke graat Papir, der havde været brugt som Indpakning fra Købmand eller lignende. Ofte brugtes et Stykke Lærred eller et snavset Lommestørklæde, der dog blev taget af, naar det blev fremstillet til Salg paa Torvet.

Her kom nu Byens Borgere og smagte paa det med en rusten Lommekniv eller et Halmstraa fra Vognen. Konerne havde gerne et Teske eller tog en Haarnaal. Naar de havde gaaet Torvet rundt og smagt paa det hele og lugtet til det, blev det til sidste bittert alt sammen for dem, de spyttede det foragteligt ud igen og købte det, de først havde set paa.

Paa Gurrehus med sine 62 gode Malkekøer

Forpagter af Gurrehus, Hans H. Haar

blev der kæret hver Dag, og Smørret lagt i hollandske Stenkrukker overtrukket med rent, hvidt Papir, men det blev sendt til København til en højere Pris, end den der kunne faas paa Torvet i Helsingør, men mange af Egnens Bønder brugte nu Metoden fra Gurrehus og behøvede ikke mere at staa med deres Smør paa Torvet, de fik gode Smørsteder eller solgte til Grossererne, som sendte det til København. Da Mejerierne kom, hvor selv Husmænd med en eller to Køer blev leverandører, ophørte til dels Handel med Smør paa Torvet.

Forpagter Haar holdt heller ikke af den vanlige Handel med Kød; der var Slagtere paa Landet, som købte selvdøde

Således kom Gurrehus til at se ud, efter at den gamle hovedbygning var revet ned. Som det ses på billedet var der tale om en bygning opført i hollandsk renæssance, men indvendig var stilen nærmere fransk rokoko. Bygnings karakteristika forsvandt imidlertid ved ombygningen i 1914 - så det lille slot fik en kort levetid på kun 32 år. Ejendommens arkitekt, Charles Abrahams, tegnede også hovedbygningen til gården Qvistgaard for proprietær Lichtenberg - men heller ikke den bygning står mere - den brændte i 1926.

kalve og halvdøde Tuberkelkøer, hvoraf der solgtes Kød til Sognets fattige

Familier, og de bedste Stykker forhandlede paa Slagtertorvet i Helsingør. Han omtalte dette uheldige Forhold i Tikøb Sogneraad , hvor han i seks Aar var et meget agtet Medlem, og hvor der blev taget meget Hensyn til hans oplysende Ord og gode Forslag.

Ny hovedbygning

Grosserer Frederik Tutein havde en betragtelig kapital med sig, da han i 1880 overtog Gurrehus. Ejendommen bestod da af en trefløjet hovedejendom, samt flere avlsbygninger vest herfor. Den trefløjede hovedejendom måtte imidlertid lade livet allerede omkring 1882, da Frederik Tutein sammen med arkitekt Charles Abrahams (ikke Abrahamsen, som det tidligere er nævnt i diverse artikler), havde udtænkt en helt ny hovedbygning.

Dadennye hovedbygning stod færdig blev den gamle trefløjede ejendom nedrevet, hvorimod de øvrige avlsbygninger blev liggende hhv. mod vest og syd for Gurrevejen. Kort efter århundredeskiftet

blev avlsbygningerne på Gurrehus betegnede som nye – hvilket kunne

I starten af 1900-tallet så Gurrehus således ud - set fra søsiden. Til venstre ses det utrolige renaissance-slot, men mere interessant er det, at man til højre ser et par bygninger, som hører til avlsgården. Bygningen længst til højre er forpagterboligen. Til venstre for denne skimtes mellem træerne gartnerboligen.

indikere, at de daværende bygninger var bygget i slutningen af 1800-tallet. Omkring århundredeskiftet bestod Gurrehus jordtilliggender af i alt 275 tdr.land., og vi ved med sikkerhed, at der i 1899 var et betragteligt antal bygninger – hhv. syd og vest for det nuværende Gurrehus.

Godsejer Frederik Tutein havde en nevø, Ferdinand Tutein, som ejede Ørsholt. Og det var nevøen, der i flere år drev landbruget både på Ørsholt og Gurrehus – dog ikke uden indblanding fra den noget iltre Frederik Tutein. Landbruget var således bortforpagtet til denne nevø, der ifølge en beretning fra

Bent Waagepetersen, egentlig var udset til at arve Gurrehus. Bent Waagepetersen erindrer herom:

Sammen kunne de to ejendomme have udgjort en smuk enklave på næsten 700 tdr. land, men da Ferdinand Tutein giftede sig anden gang med en kone, han uden blusel havde købt af gartner D. i Helsingør, blev den gamle på Gurre gal i hovedet, ikke så meget, sagde man, fordi nevøen havde "købt" den smukke fru D., men den gamle mente, Ferdinand havde givet for meget for hende!

Gurrehus blev derfor solgt til anden side i 1911 og Frederik Tutein flyttede til

Frederik Giuseppe Tutein var en meget ilter og bestemt herre, der ikke var lige vellidt i sin familie og omgangskreds. Derimod var hustruen, Juliane f. von Gerstenberg - kaldet Lulu - efter sigende en elskelig frue.

Helsingør, hvor han boede i det nuværende Odd Fellow Palæ i Strandgade indtil sin død i 1920.

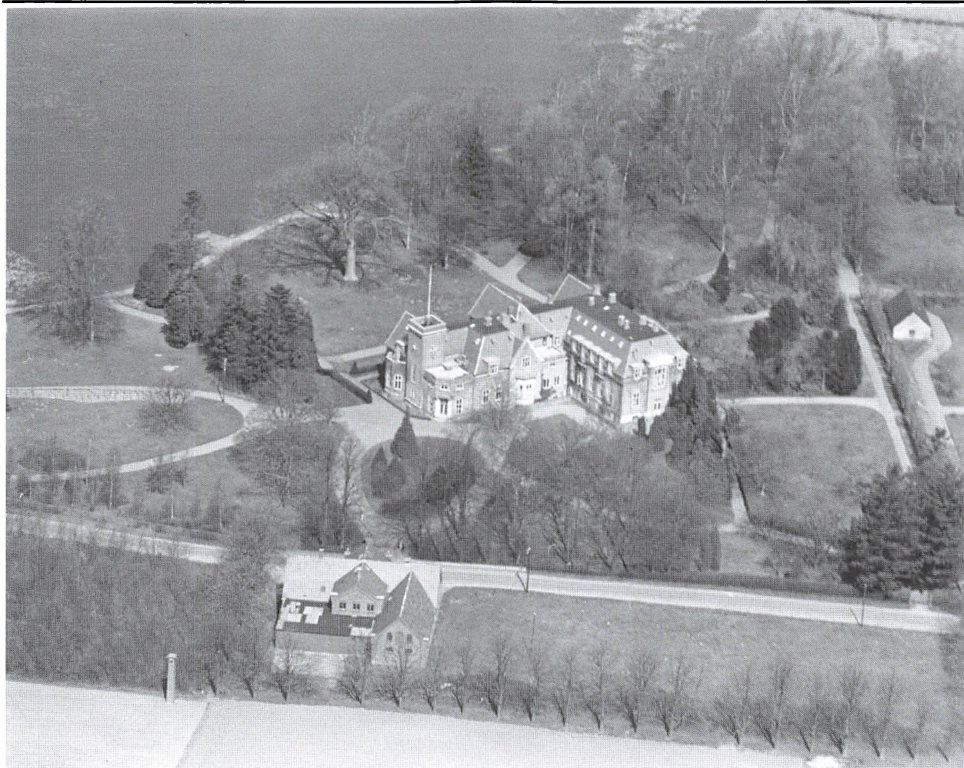
Gurrehus som kongeslot

Hofjægermester Knud Trolle Post ejede kun Gurrehus i to år, da han den 20. februar 1913 solgte gården til "Hellenernes konge, Georg den 1.", som der står i tingbogen. Hermed var Gurrehus atter blevet kongeslot - selvom det ikke var den danske konge, så var han dog dansk

født. Imidlertid blev den græske konge udsat for et dødeligt attentat kun 4 uger efter købet af Gurrehus.

Dermed var det Georg den 1.'s arvinger, der nu skulle overtage ejendommen, og af børnene blev det prins Georg, der fik Gurrehus. Han var gift med den fransk-fødte prinsesse Marie.

Og i 1914 påbegyndes så det store arbejde med at få opført en hel ny fløj til hovedbygningen - samt med

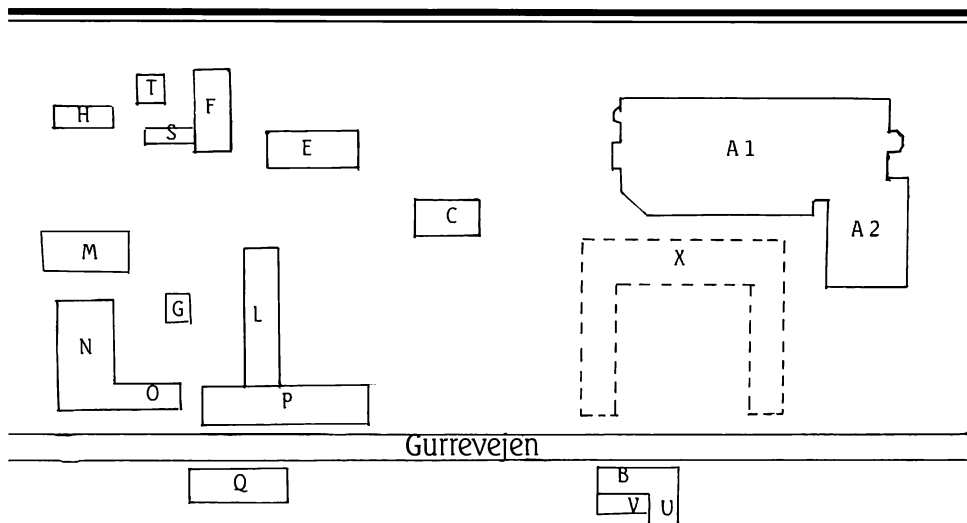

Luftfoto af Gurrehus fra omkring 1938. Man ser den ældste bygning med tårnet - nu ombygget og sammenbygget med den store tilbygning fra 1914. På sydsiden af Gurrevej ses den herskabsstald, der blev opført i 1916. Herskabsstaldens sydøstlige fløj indeholdt desuden en kuskebolig.

ombygningen af renæssance-delen. Samme år lod prins Georg også udføre en omfordeling af jorderne mod Ørsholt. Som følge af at store dele af jorderne til de to ejendomme var kommet til i form af opkøb af gårde i Gurre landsby, så lå jorderne spredt og kilede ind i hverandre. Det blev der rettet op på, men snart stod det klart, at prins Georg ikke havde interesse i at føre landbruget videre.

Landbruget ophører

I forskellige fremstillinger om Gurrehus er det fremgået, at avlsbygningerne blev nedrevet hhv. efter bygningen af det nye Gurrehus i 1882 eller umiddelbart efter Prins Georgs overtagelse af ejendommen i 1913. Ingen af delene er imidlertid rigtige. Avlsbygningerne blev først nedbrudt i sommeren/efteråret 1918, efter at landbruget var afviklet og jorderne udstykket i 1917. Jorderne

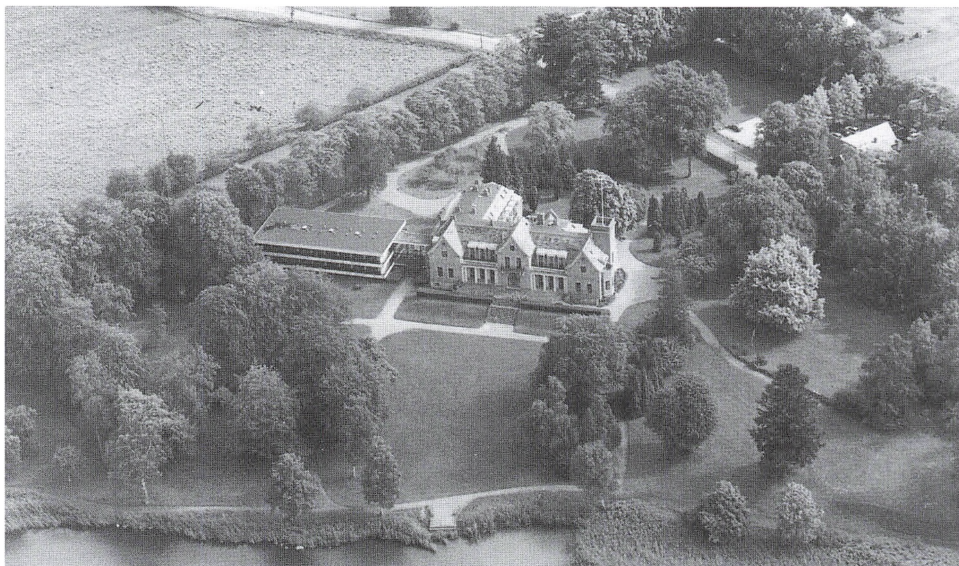

Denne skitse af bygningernes placering på Gurrehus omkring 1915 er baseret på oplysninger fra brandtaxationsprotokollerne - og altså ikke en nøjagtig grundtegnning. Til orientering er det gamle trefløjede gårdanlæg (nedrevet 1882) tegnet ind med stiplede linje, således at man kan danne sig et indtryk af den oprindelige placering.

- A1 Hovedbygningen opført 1882
- A2 Sidefløj til hovedbygningen opført 1914-15
- B Herskabsstalden - ældste del opført før 1899
- C Gartnerbolig og stald
- D Drivhus - da dets placering er ukendt er det ikke tegnet på skitsen
- E Forpagterbolig
- F Mejeri
- G Retirader
- H Svinestald
- L Kostald
- M Stald
- N Materialhus
- O Vognskur
- P Lade
- Q Lade
- S Hesteomgang
- T Ishus
- U Kuskebolig - antagelig opført 1916
- V Tilbygning til kuskeboligen
- X Det oprindelige trefløjede gårdanlæg - nedrevet efter 1882

blev herefter solgt i efteråret 1918, men først i starten af 1920'erne blev de fleste arealer videregivet til "Foreningen til Opkøb og Udstykning af Landejendomme

i Sjællands Stift m.v.". Denne forening lod siden flere mindre husmandsbrug eller parcelliststeder oprette på Gurrehus' gamle jorder.

Den nuværende ejendom fotograferet fra nordvest i 1998 - medens ejendommen endnu var i forsvarsets eje. For tiden behandler Helsingør Byråd et lokalplanforslag om at omdanne bygningerne til ejerlejligheder - idet det dog er planen at nedrive bygningen længst til venstre i billedet. En privat interesseorganisation "Gurrehus' Venner" har stillet forslag om at indrette Herskabsstalden til kultur- og formidlingscenter for primært Gurre Slot, men også for det øvrige natur- og kulturlandskab i området. Gruppen mener, at forholdene for de besøgende ved Gurre Slot idag er alt for ringe.

KILDER TIL DENNE ARTIKEL:

Vivian Etting m.fl.: "Gurre Slot" 2003
 Stephen Ditlevsen (red.): "Gurre", 1992
 J.C.B. la Cour: "Danske Gaarde" (ca 1905)
 Realregistre og Skøde- og Panteprotokoller i
 Landsarkivet for Sjælland.
 Brandforsikringsarkivalier i Erhvervsarkivet i
 Aarhus og i Landsarkivet for Sjælland.

Christian Hansen: "Minder fra Gurre" i Nord-
 sjælland d. 07.12.1935.

Bent Waagepetersen: "Gurrehus fylder 100
 år" i Helsingør Dagblad d. 09.07.1981.

Personalhistorisk Tidsskrift 1897 og 1903.

Materiale i Gunnar Bergstens arkiv.

Materiale i Kjeld Damgaards arkiv.

Om et cykeltyveri i 1910

- og et spørgsmål om Brugsforeningens alder

af Kjeld Damgaard

I en såkaldt domprotokol fra 1911 – d.v.s. en protokol hvori dommene ved Kronborg Østre Birks Ret blev indført, ses en lang række sager om store og små forhold i datidens lokalsamfund – heriblandt også en sag om et cykeltyveri i Espergærde. Sagen er såmænd ikke speciel for perioden – næsten tværtimod: Den er ganske almindelig – og der findes stribevis af sager, der ligner denne.

”De gode gamle dage” vrimler således med sager om tyveri, vold, bedrageri, betleri, barnedrab o.s.v. Men når denne sag alligevel gengives, er det ikke mindst fordi sagen afslører, at det ikke kan være korrekt, at Espergærde Brugsforening blev etableret i 1912, således som denne artikels forfatter og en række andre lokalhistoriske forfattere hidtil har hævdedet. Det skal forstås på den måde, at der - utvivlsomt - godt nok blev etableret en brugsforening den 21. juni 1912 og derpå bygget en butik på Mørdrupvej. Men: Der var en brugsforening før den tid.

Cykeltyveriet

Sagen om cykeltyveriet starter lørdag

aften den 17. december 1910. Den da 25-årige, polsk-russisk fødte arbejdsmand Martin Stelzalski kom denne aften forbi ”Brugsforeningens Ejendom i Espergærde”, hvor han tilvendte sig en cykel, som stod inde i et skur ved denne ejendom. Cyklen tilhørte tjenestedrengen Holger Christensen, der havde sat den lige indenfor døren, men åbenbart havde glemt at låse den.

Martin Stezalski tog cyklen med hjem til sin svogers bopæl i nærheden af Kvistgaard, hvor han selv boede i de dage. Her stod cyklen i flere dage, idet han havde bundet svogeren en historie på ærmet om hvorledes han var kommet i besiddelse af den. Imidlertid var Martin Stezalski allerede et par dage efter blevet antruffet af en betjent, der fik en tilståelse ud af ham om tyveriet af cyklen. Imidlertid lykkedes det Stezalski at løbe fra betjenten og han blev først anholdt 1½ måned senere i København.

Cyklen blev i forbindelse med straffesagen mod Martin Stezalski vurderet til 75 kr., men da Holger Christensen jo fik sin cykel tilbage uden at den havde taget skade, havde han undladt at kræve erstatning.

Martin Stezalski havde ikke tidligere været

Det er fortsat ingen tvivl om, at denne brugsforening på Mørdrupvej nr 19 blev bygget i 1912 og åbnet i februar 1913 - og at Martin Andersen Nexø var blandt initiativtagerne. Men det er nu klart, at det ikke var Espergærdes første brugsforening. Selve ejendommen ligger der endnu, men brugsforeningen blev lukket i april 1971.

Måske lå den første brugsforening her i ejendommen "Strandborg" på hjørnet af Strandvejen og Mørdrupvej. Her havde Edvard Larsen i al fald senere købmandsforretning - måske startede den som brugsforening. Foto fra ca 1920.

straffet for nogen forbrydelse, bortset fra at han kort forinden sin anholdelse for cykeltyveriet havde været anholdt for betleri i København. Denne sag var dog blot endt med en advarsel. Men sagen om cykeltyveriet kunne han dog ikke slippe så let fra. Dommeren idømte ham fængsel på vand og brød i 3x5 dage. Desuden skulle han udrede de omkostninger der havde været i forbindelse med sagen. Det var 15

kr. til anklageren og 12 kr. til forsvareren – omtrent svarende til en ugeløn for en arbejdsmand på den tid.

Espergærde Brugsforening eller Husholdningsforening?

Som omtalt i indledningen viser sagen, at der var en brugsforening et godt stykke tid førend den kendte brugsforening blev startet. Desværre fortæller

Den initiativrige cykelhandler, biografdirektør og vognmand Theodor Christensen var formand for den første brugsforening i Espergærde i 1910.

protokollen ikke detaljer om hvor denne brugsforeningsejendom lå.

Men lidt hjælp kan vi måske hente i to andre sager, der også rundede Kronborg Østre Birks Ret i denne periode. Den første handler om et parti varer, som "Espergærde Husholdningsforening ved dets Bestyrer Edv. Larsen i Espergærde" havde fået leveret i foråret 1910. Fakturaen på 11 kr. fra A/S Fyens Konservesfabrik i Odense var ikke blevet betalt – og det må Edvard Larsen nok have vidst for han mødte ikke op i retten, hvorfor han selvfølgelig blev dømt til at betale regningen + 6 kr. i sagsomkostninger.

Denne Edvard Larsen omtaler Birger

Mikkelsen i sin bog "Espergærde – et fiskerlejes historie" til at være den første købmand i ejendommen "Strandborg" (på hjørnet af Mørdrupvej og Strandvejen). At konkludere, at den første brugsforening så lå her, er dog nok noget forhastet, ikke mindst fordi Strandborg først blev opført i løbet af 1910. I øvrigt gives der heller ikke nogen forklaring på hvorfor forretningen her omtales som "Husholdningsforeningen".

Foreningens formand

En anden sag, som også førtes i 1911, giver os dog et par andre oplysninger:

Retssagen handlede om hvorvidt "Espergærde Husholdningsforening" havde betalt for et parti varer fra "Margarinefabrikken Alfa A/S" i Vejen. Beløbet udgjorde 168,45 kr., men det viste sig under sagen, at beløbet rent faktisk var betalt umiddelbart før stævningens fremkomst, så Husholdningsforeningen blev frikendt. Det interessante i denne sammenhæng er imidlertid, at sammen med foreningen blev også to personer stævnet til at betale "in solidum". De to personer var cykelhandler Theodor Christensen, der i sagen omtales som formand, og muremester Christian Petersen, der omtales som medlem af foreningen.

Skulle der blandt vore læsere, være nogle, der kender yderligere til denne tidlige udgave af en brugsforening i Espergærde - f.eks. hvornår den blev stiftet, hvor den havde butik og hvem der foruden Christensen og Petersen stod bag – så hører redaktionen gerne herom.

Møder og arrangementer

TIRSDAG DEN 16. JANUAR 2007:

Historien bag landsbyen Nyrup og stationsbyen Kvistgaard

Lokalhistoriker **Kjeld Damgaard** vil med ord og billeder fortælle historien om de to byer, hvis historie er tæt vævet sammen. Det hele startede i Nyrup, men så nedlagdes en hel landsby og senere kom så jernbanen - altsammen en spændende historie om udviklingen i en af kommunens mindre bysamfund.

TID OG STED: Tirsdag den 16. januar 2007 kl. 19.15 på Espergærde Bibliotek.

TIRSDAG D. 20. FEBRUAR 2007:

Glimt fra landbrugets udvikling i Tikøb Kommune

Landbruget var endnu i første halvdel af 1900-tallet det vigtigste erhverv i Tikøb Kommune. På denne aften tager lokalhistoriker **Kjeld Damgaard** tilhørerne med på en rundtur til kommunens store og små landbrug gennem tiderne.

TID OG STED: Tirsdag den 20. februar kl 19.15 på Espergærde Bibliotek

TIRSDAG DEN 13. MARTS 2007:

Brudstykker af en feltpræsts dagbog

Sognepræst ved Mørdrupkirken **Claus Pontoppidan** vil fortælle om, dels hvordan en feltpræst fungerer, dels om oplevelser fra sine udstationeringer som feltpræst ved de danske fredsbevarende styrker i udlandet.

TID OG STED: Tirsdag den 13. marts kl 19.15 på Espergærde Bibliotek

TIRSDAG DEN 17. APRIL 2007:

Generalforsamling

I henhold til foreningens vedtægter afholdes der ordinær generalforsamling.

Galathea-ekspeditionen

Efter generalforsamlingen vil **Inge Schjellerup** fortælle om den første og den tredje Galathea-ekspedition. Hun er på dette tidspunkt lige kommet hjem fra den tredje ekspedition, som pågår i øjeblikket.

TID OG STED: Tirsdag den 17. april 2007 kl. 19.15 på Espergærde Bibliotek.

MAJ 2007:

Udflugt til Hven

Foreningens bestyrelse arbejder p.t. på at arrangere en udflugt sidst i maj måned 2007. Den foreløbige plan er en tur til Hven og Uraniborg, men yderligere om turen og dens program vil foreligge senest i forbindelse med generalforsamlingen i april måned.

TID OG STED: Program udsendes til medlemmerne.

TIRSDAG DEN 5. JUNI 2007:

Grundlovsfest

Nærmere program fremgår af dagspressen i dagene op til arrangementet.

Traditionen tro fortsætter samarbejdet mellem flere foreninger omkring afholdelse af upolitiske grundlovs møder.

Det forventes også, at borgmester Per Tærsebøl på vegne Nellemann-fonden vil foretage den årlig uddeling af fondsmidler.

TID OG STED: Tirsdag den 5. juni på Flynderupgaard.

SØNDAG DEN 10. JUNI 2007:

Byvandring i Rørtang

I august 2006 var annonceret en byvandring i Rørtang og omegn. Turen startede da også efter planen - nemlig med dagens overraskelse: Et besøg indenfor på Eriksholm. Besøget var planlagt, men det var vejret ikke! Heldigvis var Eriksholm meget imødekommende og lod de mange deltagere blive indendøre i ly for et forrygende regnvejr - så besøget på Eriksholm, der var planlagt til at vare 20-30 minutter blev i stedet på 1 time. Hvorefter resten måtte aflyses, da regnen stod ned i stønger.

Vi forsøger nu igen med en ny tur, der dog denne gang ikke omfatter et besøg på Eriksholm. Vi nøjes med at mødes ved indkørslen til Eriksholm, og derfra går vi en tur rundt i området. Turen varer ca 2 timer og er ikke egnet for gangbesværede. Turen ledes af lokalhistoriker Kjeld Damgaard, og koster 10,- kr for gæster, medens den er gratis for medlemmer.

TID OG STED: Søndag den 10. juni 2007, kl 14.00 på Rørtangvej ved indkørslen til Eriksholm

HISTORISK FORENINGENS BESTYRELSE OG REDAKTION ØNSKER
ALLE MEDLEMMER OG VENNER AF FORENINGEN

En rigtig glædelig jul samt et godt nytår

Besøg i Halland

Lørdag den 2. september havde foreningen med stor hjælp fra Bent Jeppesen arrangeret en tur til Halland. 50 medlemmer havde taget imod tilbudet og blev ikke skuffet.

Vi havde en dejlig tur, hvor vi efter en kop formiddagskaffe på Sjönevad Gästgivergård fortsatte gennem det flotte landskab til Yttre Berg. Her serverede Hembygdforeningens bestyrelse med hjælpere en svensk lunch, medens vi sørgede for det spirituelle. Undervejs besøgte vi også Bents dejlige fritidshus, der ligger ikke så langt derfra, i Kila ved Gällared.

På vejen hjem besøgte vi Varberg Fæstningen og var hjemme i Espergærde omkring kl. 18.00.

Vejret var med os, og vi havde en dejlig dag i det svenske.

Fra foreningen skal der lyde en stor tak til Hembygdforeningens bestyrelse for det flotte og meget hyggelige arrangement samt til Bent Jeppesen for endnu et vel gennemført arrangement.

Hembygdgårdens bestyrelse + Bent Jeppesen

Historisk Forening for Espergærde og Omegn

Årligt kontingent:

kr 125,- pr. medlem

kr 200,- for ægtepar/samboende
som indbetales på konto.nr.
1551-0006043151 i BG-Bank

Bestyrelse:

Formand: Preben Poulsen,
Dyremosevej 6, Tibberup, 3060
Espergærde, tlf. 49132354,
prebenpoulsen@mail.dk

Næst.fmd.: Nina Etting, GI
Strandvej 406, Tibberup, 3060
Espergærde, tlf 49132900.

Kasserer: Lars Vange, Søn-
dermarken 3, Mørdrup, 3060
Espergærde, tlf. 49131740,
lars.vange@webspeed.dk

Sekretær: Mads P. Vej-Hansen,
Fredensvej 71, Mørdrup, 3060
Espergærde, Tlf. 49132467,
mads@vej-hansen.dk

Best.medl.: Ruth Sølvhøj, Mør-
drupvej 77 A, Mørdrup, 3060
Espergærde, Tlf. 49132115,
r.solvhøj@stofanet.dk

Suppl.: Kirsten Aagaard,
Vildrosevej 5, Mørdrup, 3060
Espergærde, tlf. 49131241,
paag@post.tele.dk

Suppl.: Bjørn Andersen, Lucer-
nemarken 10, Mørdrup, 3060
Espergærde, Tlf. 49131125

EGEBÆKKEN

Udgives to gange årligt
som medlemsblad for
Historisk Forening.

Redaktion:

Ansvarsh.: Kjeld Damgaard,
Helgavej 8, Mørdrup, 3060
Espergærde, tlf 49135297,
damgaard@tikobkommune.dk

Preben Poulsen,
prebenpoulsen@mail.dk

www.egebaekken.dk

Web-red.: Mads P. Vej-Hansen,
mads@vej-hansen.dk